
Наука та інноваційний розвиток економіки і суспільства

О.А. Мех

Науково-технологічний аналіз розвитку підприємництва м. Києва

У статті здійснено дослідження існуючого підприємницького середовища м. Києва методом SWOT-аналізу. Розглянуто теоретичні аспекти проведення SWOT-аналізу, виділено внутрішні сильні та слабкі сторони, а також зовнішні можливості та переваги розвитку підприємництва інноваційним шляхом.

Дослідження соціально-економічного розвитку регіонів, оцінка науково-технічного та інноваційного потенціалу, формулювання мети і завдань розвитку бізнес-проектів, передбачення рівня ефективності та майбутнього, вивчення чинників, які мають вплив, проте знаходяться поза сферою контролю, — все це необхідні передумови для створення конкурентоспроможного підприємництва. Одним з дієвих інструментів для визначення шляхів розвитку, сильних сторін і їх успішного використання, створення нових можливостей, нівелювання впливу існуючих негативів є SWOT-аналіз, введений у практику у 1960-х роках минулого століття вченими Гарвардського університету (Leraned, Christensen, Andrews, Guth). Проте і сьогодні, у все більш складних і глобальних умовах, існуючі структурні зміни вітчизняного підприємницького середовища потребують оцінки, а SWOT-аналіз залишається актуальним механізмом для формування політики на місцях.

Аналіз попередніх публікацій демонструє значний рівень розробки даного питання, адже SWOT-аналіз застосовується для структуризації знань про поточну ситуацію і тенденції, для розробки стратегії поведінки об'єкта дослідження. Результати робіт з визначення за допомогою SWOT-аналізу рівня розвитку вітчизняного

підприємництва та збереження його конкурентних переваг відображені у багатьох роботах. Так, у наукових працях з проблем логістики [1] на основі SWOT-аналізу досліджується розвиток маркетингової та інформаційної діяльності транспорту, обґрунтовуються нові стратегії організації перевезень, визначаються шляхи досягнення стратегічних цілей. У роботах з маркетингу [2-4] SWOT-аналіз допомагає визначити особливості процесу продаж, мотивації споживчої поведінки, конкурентних позицій підприємства, розкриває значення маркетингового аналізу як складової організації та прогнозування господарської діяльності установ тощо. У вузькогалузевому аспекті даний вид аналізу допомагає розробити багатокритеріальну модель та виконати її комп'ютерну реалізацію (експеримент), одержати якісну і кількісну інтерпретацію, визначити напрямки подальшого розвитку моделі, а також шляхи її практичного використання у процесі дистрибуції продукції (послуг) на ринку [5]. У стратегічному плануванні SWOT-аналіз є важливим засобом визначення рівня конкурентоспроможності підприємства [6,7], зокрема на його основі при формуванні стратегічного потенціалу підприємств розробляються такі методи вибору стратегії розвитку та стратегічного управління, як балансовий метод та метод стратегічної карти, в яких існуючий

© О.А. Мех, 2012

товар (послуги) розглядається як складний багаторівневий процес формування цінності для споживача [3]. Активно SWOT-аналіз використовується при оцінюванні конкурентоспроможності об'єкта на мікро-, мезо- та макрорівнях [8], при розробці основ нечіткого моделювання впливу факторів зовнішнього середовища на роботу підприємства [9], при проведенні аналізу інноваційно-інвестиційної привабливості фінансових проектів [10] тощо. Проте, не дивлячись на існуючу зацікавленість науковців даним питанням, а також ступенем його розробки, все ж потрібно зазначити, що дана проблема відноситься до категорії проблем, які піддаються постійній трансформації, зокрема і під впливом глобальних чинників, а тому проведення нових досліджень поточної ситуації щодо стану підприємницького середовища Києва є актуальним і необхідним проектом.

Метою статті є визначення існуючих у підприємницькому середовищі внутрішніх сильних і слабких сторін та зовнішніх можливостей та загроз, зокрема у розрізі науково-технічного співробітництва та інноваційної діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва та складання відповідної матриці SWOT-аналізу з подальшим виділенням загальних тенденцій та варіантів розвитку.

Історично теорія SWOT-аналізу (в тому числі теорія М.Портера про конкурентоспроможність організації у галузі) як методу стратегічного планування поділяє усі чинники і явища, які існують навколо об'єкта дослідження (підприємницьке середовище м. Києва), на чотири категорії: strengths (сильні сторони), weaknesses (слабкі сторони), opportunities (можливості) та threats (загрози). Отже, мова йде про дослідження внутрішніх і зовнішніх чинників, які є сукупністю активних суб'єктів і сил, діючих за межами і впливаючих на можливості. Тому цілком логічним є результат аналізу, а саме оцінка того, чи володіє досліджуваний

об'єкт внутрішнім потенціалом, щоб реалізувати наявні можливості та протистояти загрозам, та які внутрішні недоліки вимагають швидкого усунення. Маючи функцію універсального аналітичного інструменту, SWOT-аналіз застосовується як для вибору стратегії розвитку, так і для ринкового аналізу рівня конкурентоспроможності. Універсальність SWOT-аналізу полягає в тому, що у загальному вигляді він не містить економічних категорій, а тому його можна застосовувати до будь-яких організацій, окремих людей і країн для побудови стратегій в різних областях діяльності [4].

Тому у даному випадку, аналізуючи сильні сторони (*strengths*) об'єкту, необхідно розглянути найбільш потужні й перспективні потенціали підприємницького середовища Києва. У загальному вигляді до таких потенційно сильних сторін можна віднести: особливу роль об'єкту у розвитку економічного, соціального, культурного секторів Києва; наповнення суб'єктами підприємництва зведеного бюджету та бюджету м. Києва; потенціал зі створення нових робочих місць; важливе соціальне значення, формування соціальної складової життєдіяльності суспільства; підприємницький потенціал та темпи зростання кількості новостворених юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців; мобільність і гнучкість бізнес-процесів; можливості до диверсифікації видів діяльності; рівень сприйняття і запровадження сучасних інформаційних технологій тощо.

Внутрішні слабкості (*weaknesses*) об'єднують усвідомлені або неусвідомлені чинники, які перешкоджають діяльності об'єкту дослідження і створюють передумови для майбутніх проблем. Зокрема, до таких чинників можна віднести нестачу фінансових ресурсів, низький рівень організаційного, інформаційного, наукового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення, рівень продуктивності праці малого бізнесу, складність впровадження науко-

емних технологій, інноваційних проєктів, низький рівень експортної спроможності тощо. Водночас практика аналізу сильних і слабких сторін показує, що об'єктивність оцінки нерідко залежить від рівня розуміння його індивідуальності, кількості задіяних методик (аналіз досвіду підприємства, порівняння з конкурентами, експертні оцінки тощо) та інших суто специфічних моментів.

Дослідження зовнішніх сукупно діючих за межами об'єкту аналізу чинників являє собою аналіз факторів, які перебувають у безпосередньому контакті, піддаються контролю і таких, які не контролювані. Водночас аналіз зовнішніх факторів це не тільки процес виявлення загроз, але і визначення потенціалів, які можуть позитивно вплинути на роботу підприємства. На національному рівні зовнішні можливості й загрози формуються та змінюються під тиском економічних аспектів (ВВП, інфляція, безробіття, інвестиції); політичних (рівень демократичних свобод, захист прав підприємців); нормативних (законодавчі акти, регулюючі підприємництво); соціокультурних (суспільний розвиток, структура ринку праці, безробіття тощо); науково-технічних (розвиток науки і техніки, технологій, інноваційної інфраструктури тощо). Також треба зазначити, що у сучасних умовах, враховуючи значний рівень відкритості національної економіки (на кінець 2011 року 71-ше місце з-понад 120 країн за даними ВЕФ), суттєво зростає вплив факторів глобального масштабу, зокрема необхідно враховувати наслідки глобальних фінансово-економічних, екологічних криз.

Отже, до зовнішніх можливостей (*opportunities*) можна віднести потенційні чинники (тенденції, явища), виникнення яких не залежить і не контролюється об'єктом аналізу, проте які за умови їх ефективного використання здатні позитивно сприяти його розвитку. До таких можливостей об'єкту дослідження можна віднести стабілізацію соціально-економічної ситуації у

м. Києві та регіоні, зростання ролі громадянського суспільства (інститутів), вдосконалення податкових умов ведення бізнесу, виникнення нових ресурсів (фінансово-економічних, інформаційних, транспортних), зниження вартості сторонніх партнерських послуг, зростаючий попит на зовнішніх ринках тощо.

Відповідно до зовнішніх загроз (*threats*) негативних факторів, які не підлягають попередженню і виправленню, можна віднести: політичні та соціально-економічні ризики; відсутність довгострокової фінансово-податкової рівноваги; невизначеність міських пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку; низький, майже відсутній, рівень кооперації між малими і середніми фірмами і науково-дослідними установами міста (несприйняття бізнесом національних наукових досягнень); індустріальний (з характеристиками сировинного) тип розвитку промислового сектору; коливання курсів валют; інфляційні очікування населення та споживчий ажіотаж; економічно обтяжлива для малого бізнесу вартість землі, нерухомості, орендної плати; «гінізація» економіки, неефективність приватизації державного майна; низький рівень безпеки бізнесу; існування неформального контролю за діяльністю підприємницьких структур з боку бюрократичного апарату; складність процедур сертифікації і стандартизації товарів та послуг; нерозвиненість практики страхування бізнесу та бізнес-проєктів); транспортне переважання міста; конкуренція з боку міст-супутників; екологічна напруга тощо.

Таким чином, наповнення зазначеними даними матриці SWOT-аналізу (таблиця) та подальша оцінка визначених сильних і слабких сторін, існуючих можливостей та загроз підприємницького середовища м. Києва, зокрема і у такому важливому аспекті, як науково-технічний супровід малого і середнього підприємництва, дозволяють не тільки

увити рівень конкурентоспроможності даного, надзвичайно важливого для міс-

та, середовища, але і надати пропозиції щодо його розвитку.

Матриця SWOT-аналізу підприємницького середовища Києва

		ПОЗИТИВНИЙ ВПЛИВ	НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ
		Сильні сторони (<i>Strengths</i>)	Слабкі сторони (<i>Weaknesses</i>)
ВНУТРІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ		▪ значна роль у наповненні малими і середніми підприємствами (МСП) зведеного бюджету та бюджету Києва; ▪ значний нерозвинений потенціал МСП у створенні нових робочих місць; ▪ соціальне значення та формування соціальної складової життєдіяльності суспільства; ▪ високі темпи можливості збільшення кількості новостворених МСП; ▪ високий рівень кваліфікації спеціалістів МСП (значна частка з вищою освітою); ▪ значна питома вага МСП м. Києва в загальних обсягах реалізованої продукції (робіт, послуг); ▪ мобільність і гнучкість бізнес-процесів; ▪ значні можливості до диверсифікації видів діяльності; ▪ високий рівень сприйняття нових технологій (в т.ч. інформаційних)	▪ незначний рівень «стресостійкості»; ▪ незначна фінансова потужність МСП і їх невисокий рівень продуктивності праці (у 10 разів менша, ніж в ЄС); ▪ складність впровадження наукоємних технологій, інноваційних проєктів тощо; ▪ недостатній рівень освіти з питань сучасних методів і форм організації інноваційного бізнесу; ▪ нерівномірність розвитку суб'єктів малого підприємництва по районах міста Києва на 10 тис. осіб наявного населення; ▪ недостатня активність представників МСП у діючих громадських організаціях з питань захисту власних інтересів; ▪ складність самостійного розвитку міжрегіонального і міжнародного співробітництва; ▪ низький рівень експортної спроможності малого та середнього бізнесу
		Можливості (<i>Opportunities</i>) ▪ вдале географічне розміщення; ▪ значні ресурси (людські (2,7 млн чол. (2011), водні, рекреаційні тощо); ▪ міжрегіональні, міжнародні соціально-економічні та культурні зв'язки; ▪ інвестиційна привабливість регіону; ▪ розвинена система транспорту і зв'язку; ▪ фінансово-кредитний потенціал; ▪ платоспроможний попит (доходи населення 145798 млн. грн. (2010) [11]; ▪ розвинена оптово-роздрібна мережа (товарооборот 53318 млн. грн. (2010); ▪ науково-технічний потенціал (333 наукові установи, в т.ч. 5376 доктори та 23792 кандидати наук (2010)); ▪ інноваційна інфраструктура (наук.-технопарки, інноваційні фонди тощо); ▪ освітній потенціал (69 ВНЗ III-IV рівня акредитації, 521 тис. студент. (2010)); ▪ туристичні потоки (2031094 туристів у 2010 р.) [11]; ▪ зовнішньоекономічні зв'язки (торгівля з 150 країнами світу, іноземні дип. та торгові представництва); ▪ державна підтримка МСП (спрощена процедура державної реєстрації МСП («єдине вікно»); ▪ державна фінансова підтримка (система відшкодування МСП за рахунок бюджету Києва відсотків за кредити)	Загрози (<i>Threats</i>) ▪ політична, соціально-економічна, фінансово-податкова нестабільність; ▪ бюрократичний тиск, корупція; ▪ «тінізація» (позабанківський обіг грошей, неефективна приватизація держмайна); ▪ інфляція і інфляційні очікування; ▪ коливання курсів валют; ▪ індустріально-сировинний тип розвитку промислового сектору міста; ▪ відсутність пріоритетів науково-технічного та інноваційного розвитку; ▪ бар'єри входження в інноваційні проєкти (висока вартість НДР та наукоємних технологій, низький рівень інформації про вітчизняні наукові розробки); ▪ негативний вплив глобалізації (дешевша продукція з Китаю, країн ЄС); ▪ висока вартість землі, нерухомості тощо; ▪ правова незахищеність та низький рівень безпеки (рейдерство); ▪ висока вартість енергоносіїв (газ); ▪ низька активність роботи громадських організацій; ▪ недосконалість роботи державних регуляторних механізмів (непрозорі процедури надання ресурсів, відсутність інформації тощо); ▪ конкуренція з боку міст-супутників (кращі умови для МСП); ▪ екологічні ризики
ЗОВНІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ			

За результатами складеної таблиці можна підсумувати, що рівень розвитку ділової активності, як і самого підприємницького середовища у м. Києві, є одним з найкращих в країні, а існуючі малі та середні підприємства мають ряд власних переваг. Водночас саме географічне розташування міста, а також його науково-технологічний, інноваційний, промисловий, фінансовий, транспортний, соціальний, культурний розвиток утворюють гідні умови для ефективного започаткування і розвитку малого та середнього підприємництва. В умовах зростання впливу глобальних, зокрема і негативних, чинників на економіку міста найбільш важливим фактором є саме розвиненість власного науково-технічного потенціалу Києва, що утворює усі передумови для розвитку підприємництва у науково-технологічному напрямі.

Проте у сучасних умовах вітчизняні підприємницькі структури стикаються з проблемами, які знаходяться поза межами їх впливу, а тому хоча і мають ряд сильних сторін, можливостей та переваг на внутрішньому ринку, все ж потребують допомоги з боку міської влади, зокрема і нових стратегій розвитку з урахуванням і обмеженням впливу слабких сторін та загроз. Враховуючи помилки попередніх програм, треба зазначити, що стратегічні кроки повинні плануватись не тільки за принципом «мета—заходи» до рівня конкретних завдань, але й бути під постійним, незалежним, експертним моніторинговим контролем. Саме незалежні, наукові та громадянські, експертизи діючих стратегій (програм) розвитку за принципом «переваги — недоліки» та їх ранжування за важливістю для ефективного розвитку Києва матимуть більше користі, ніж моніторинг даних програм самими представниками органів влади чи підприємців. Отже, усі заходи та окремі дії повинні мати вигляд детальних

планів, об'єднаних у часі з роботою як держаних органів влади і підприємницьких структур, так і громадських (суспільних) організацій, науково-дослідних установ з визначеними виконавцями та рівнем відповідальності за результатами роботи. Важливо і те, що розробка та впровадження усіх заходів потенційних стратегій, зокрема і наукоємного, соціально-економічного розвитку міста Києва, повинні не тільки завершуватись фінансовим обґрунтуванням («витрати — результати»), але й мати реальне, а не декларативне фінансове забезпечення.

Враховуючи викладене, важливо ще раз зазначити, що з огляду на рівень конкурентоспроможності існуючого підприємницького середовища та підприємницьких структур на внутрішньому ринку найбільш гострою проблемою залишається саме рівень кооперації бізнесу і науково-технічного потенціалу Києва. На сьогоднішній рівень співробітництва можна вкотре оцінити як негативний. На жаль, стратегії розвитку міста Києва, зокрема і новий проект «Стратегії розвитку Києва до 2025 року» (2011 р.), не опираються у своєму змісті та у повному обсязі на наявний науково-технічний потенціал міста, як і не висувають саму науку в якості локомотива соціально-економічного розвитку. Проте у часи глобальної високотехнологічної (наукоємної) конкуренції, зокрема і у секторі малого і середнього бізнесу, будь-яка стратегія розвитку міста (регіону) повинна бути проблемно-орієнтованою саме з огляду на можливості власного науково-технічного потенціалу. Тільки ставлячи в основу, в авангард розв'язання будь-якої актуальної господарської проблеми наявний у м. Києві науково-технічний потенціал і його наукові досягнення, можна створити умови для стабільного соціально-економічного зростання. І тільки за безпосередньої участі влади м. Києва можна створити умови для поєднання інтересів розвитку підпри-

емницьких структур і наукових організацій, що є єдиною можливим шляхом прогресивного розвитку.

Відповідно подальше ігнорування владою власної науки тільки поглибить існуючі проблеми та негативно вплине як на саму науку, що потребує, щоб її результати були виведені на ринок в якості нових товарів, так і на рівень конкурен-

тоспроможності вітчизняних підприємницьких структур, котрі при входженні на внутрішній ринок Києва ще більшою кількістю іноземних компаній відчують зростання тиску конкурентної продукції. Саме тому програш у науково-технічному співробітництві (власної науки і підприємництва) призводить до програшу у соціально-економічній сфері.

1. Христофор О.В. Застосування маркетингового аналізу як висхідний етап конкурентної боротьби / О.В.Христофор, Т.С.Мельник, С.О. Сіренко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». Логістика. – 2007. – № 594. – С. 345–350.

2. Маркетинговий аналіз : [навч. посіб.] / В.В. Липчук, І.Г. Яців, Б.М. Гошко, О.Й.Гошко. – К.: Академвидав, 2008. – 216 с.

3. Чимшит С.І. Організаційно-методичні засади формування стратегічного потенціалу підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / С.І. Чимшит. – Дніпропетровськ, 2002. – 23 с.

4. SWOT-аналіз – основа формування маркетингових стратегій підприємства: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. / Ред.: Л.В. Балабанова; Донец. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М.І.Туган-Барановського. – Донецьк, 2001. – 180 с.

5. Дорохов О.В. Нечітко-множинний SWOT-аналіз діяльності оптового фармацевтичного підприємства / О.В. Дорохов, Л.П. Дорохова, В.Г. Чернов // Зб. наук. пр. Харк. ун-ту повітр. сил. – 2008. – Вип. 3. – С. 160–163.

6. Стратегічне планування як фактор конкурентоспроможності: теоретичний та практичний аспекти: монографія / В. П. Мікловда, Н. Ю. Кубіній, Ф. Ф. Шандор та ін. – Ужгород, 2011. – 201 с.,

7. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз: навч. посіб. / П.Л. Гордієнко, Л.Г. Дідковська, Н.В. Яшкіна; Міжнар. наук.-техн. ун-т. – 2-ге вид., доповн. – К.: Алерта, 2008. – 477 с.

8. Горбаль Н.І. Оцінювання конкурентоспроможності на мікро-, мезо- та макрорівнях / Н.І. Горбаль, П.Г. Ільчук // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». Менедж. та підприємництво в Україні: етапи становлення і пробл. розв. – 2006. – № 567. – С. 213–221.

9. Дорохов О.В. Основи нечіткого моделювання впливу факторів зовнішнього середовища на функціонування підприємств / О.В. Дорохов, Л.П. Дорохова // Зб. наук. пр. Харк. ун-ту Повітр. сил. – 2008. – Вип. 2. – С. 124–127.

10. Уніят А.В. Фінансовий аналіз інвестиційної привабливості проектів / А.Уніят // Терноп. акад. нар. госп.-ва. – Тернопіль, 2002. – 19 с.

11. Статистичний щорічник м. Києва 2010 [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у м. Києві / Режим доступу: <http://www.gorstat.kiev.ua/p.php3?c=1188&lang=1>.

Одержано 20.02.2012

О.А. Мех

Научно-технологический анализ развития предпринимательства г. Киева

В статье выполнено исследование существующей предпринимательской среды г. Киева методом SWOT-анализа. Рассмотрены теоретические аспекты проведения SWOT-анализа, выделены внутренние сильные и слабые стороны, а также внешние возможности и преимущества развития предпринимательства инновационным путем.